

INVÁZNE RASTLINY

Anna Korčeková - 2025

Invázne rastliny na Kysuciach

Čo znamená slovo invázny?
Aký je pôvod týchto rastlín
na kysuciach a na území
Slovenskej republiky?

Slovo **invázny** je rovnaký ako slovo **nepôvodný**. Rastliny, dreviny alebo zvieratá, ktoré sú invázneho (nepôvodného) druhu sú nepôvodné na našom území. Svojím vývojom ovplyvňujú rastliny a zvierata, ktorým bolo toto územie domovom.

V minulosti bolo zvykom rozmnožovať rastliny na našom území, ktorých pôvod bol z inej krajiny. Bolo raritou vlastniť veľké množstvo rôznych rastlín v záhradách či parkov. Invázne rastliny, o ktorých sa bavíme majú zvyčajne pôvod z Južnej alebo Severnej Ameriky. Do našej krajiny sa tieto rastliny mohli dostať pomocou ľudskej pôsoblosti, prostredníctvom záhradníckej činnosti. Ľudia tieto rastliny doniesli s myšlienkou, zasadiť rastliny do záhrad, parkov a využívať ich ako okrasné a niektoré dokonca aj ako liečivé rastliny.

Postupom času sa množenie týchto rastlín začlo vymykať kontrole, taktiež sa neuveriteľné rýchlo šíria po území. Následne začali vytlačovať pôvodné druhy rastlín. Stojá za tým nielen zmena klímy, ale aj otvorený pohyb ľudí a tiež meniaci sa charakter krajiny, napríklad pribúdajúce cestné komunikácie či budovy. Ľudia si postupom času uvedomujú, že tento ekologický problém bude treba riešiť čím najskôr. Aby sa nestalo, že po určitej dobe nám invázne rastliny úplne vytlačia naše pôvodné druhy, ktoré sú typické pre našu krajinu.

Ako ustanovuje Zákon **150/2019 Z.z.**, je povinnosť vlastníkov, správcov a nájomcov pozemkov vo vzťahu k ich odstraňovaniu, prevencii a manažmente šírenia invázných nepôvodných druhov. Tento zákon je dôležitý, kvôli prevencii šírenia týchto druhov rastlín. Samozrejme neznamená to hneď, aby sme odstránili naše rastliny zo skaliiek, ale znamená to, aby sme výhonky týchto rastlín odstraňovali na jar. Vždy je dôležité si zistiť, kedy majú rastliny kvitnúce obdobie. Pretože tieto rastliny je treba vytrhať pred ich kvitnúcim obdobím, z dôvodu šírenia semien a mladých výhonkov ďalej do okolia.

„Nevedomosť ľudí je hnacím motorom pre fenomén invázných rastlín. Mnohým sa jednoducho páči estetická funkcia a medonosnosť jednotlivých kvetín či bylín. Málokto si uvedomuje, akú spúšť dokáže nepôvodná rastlina spôsobiť v našich biotopoch a ako sa alergie za posledné roky v okolitých krajinách rozširujú. Ak si chceme zachovať prirodzenú biodiverzitu Slovenska, musíme túto problematiku riešiť.“

Ako zistiť, či mi na pozemku rastie invázny druh?

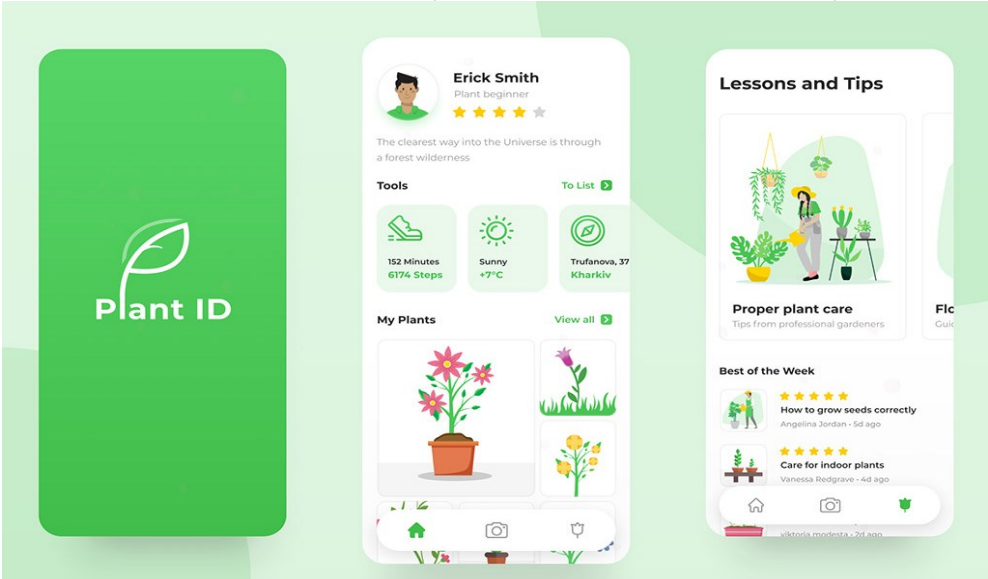
Na mapovom portáli ŠOPSR je možné vyhľadať mapy rozšírenia jednotlivých druhov. Pre laickú verejnosť však nie je úplne jednoduché si tieto údaje nájsť. Podľa zákona by mali obce dostávať podklady priamo od ŠOPSR a obce majú povinnosť ich zverejniť pre svojich obyvateľov na web stránke alebo vývesnej tabuli.

Zhromažďovanie existujúcich údajov, ako aj mapovanie rozšírenia inváznych druhov stále prebieha, a je otáznе, či je vôbec možné do detailov zmapovať súčasný stav.

Teda ak na portáli ŠOPSR nie je údaj o rozšírení na konkrétnom pozemku, neznamená to, že nejaký ten invázny druh tam nerastie. Len nemusel byť ešte oznámený na obcnom úrade a evidovaný v systéme.

Celosvetovo najpoužívanejšia aplikácia na mapovanie výskytu rastlín, zvierat, húb či lišajníkov je iNaturalist, ktorá umožňuje aj určenie druhu a jeho následné overenie komunitou používateľov.

Dnes existuje rad ďalších aplikácií (napr. LeafSnap, plant.id, Pl@ntNet, NatureID), ktoré sa dajú využiť na určovanie rastlín, stačí rastlinu odfotiť smartfónom. Výhodou je, že tieto aplikácie by si mali, do určitej miery, vedieť poradiť aj s nekvitnúcimi rastlinami.

Ako sa zbaviť nevítaných votrelcov ...

Pre úspešný boj s inváznyimi druhmi rastlín by mala každá krajina splniť niekoľko základných cieľov. Kľúčová je dobrá informovanosť verejnosti, zakotvenie problematiky do legislatívy, zamedzenie donášania ďalších potenciálne inváznych druhov, získavanie informácií o konkrétnych inváznych druhoch a ich odstraňovanie a kontrola.

K likvidácii populácií inváznych rastlín môžeme použiť niektorú z troch metód – **mechanickú**, **chemickú** alebo **biologickú**.

Medzi mechanickú metódu patrí napríklad vytrhávanie netýkavky žliazkatej, ktorá má plytký koreňový systém, alebo kosenie zlatobyľu či lupiny mnoholistej. Taktiež sem môže patriť vyrezávanie inváznych drevín, ako je agát biely, pajaseň žliazkatý alebo javor jaseňolistý.

Mechanické metódy môžeme často kombinovať s tými chemickými, ako je napríklad aplikácia herbicídov (chemických látok na ničenie buriny) proti omladeniu práve vyrezaných drevín. Herbicídy môžeme taktiež využiť u agresívnych a ťažko mechanicky odstrániteľných druhov.

Ako príklad biologických metód môžeme uviesť nasadenie pásavky zemiakovej, ktorá sa živí rastlinnými výhonkami a ktorá likvidovala v Severnej Amerike invázne rastliny.

Ďalšie metódy nájdete na druhej strane tohto článku!

1,Prevenia
a regulácia dovozu
rastlín

Jedným z kľúčových spôsobov, ako obmedziť šírenie invázných rastlín, je prísna kontrola dovozu rastlín do nových oblastí. Mnoho krajín už má predpisy, ktoré zakazujú dovoz určitých rastlín alebo regulujú, ktoré druhy môžu byť uvedené na trh.

2, Mechanická
a chemická kontrola

Kontrola invázných rastlín môže zahŕňať ich mechanické odstránenie (napr. vytrhávanie, kosenie) alebo chemickú kontrolu pomocou herbicídov. Avšak tieto metódy môžu byť nákladné a nie vždy efektívne, najmä ak rastliny rýchlo rastú a šíria sa.

Opatrenia a riešenia, ktoré sme uviedli, nemusia byť schopné zneškodniť každý druh inváznej rastliny, ktorú poznáme. Je to z toho dôvodu, pretože, je potrebné zistenie, ktoré sú správne metódy na odstraňovanie konkrétneho druhu.

Taktiež je potrebná prevencia a použitie ochranných pomôcok pri práci či už s chmíkálami alebo pri manualnej činnosti.

Medzi ochranné pomôcky môžeme zaradiť rukavice, ochranný alebo starší odev, štít.

!Avšak najhlavnejšie je, zistiť druh rastliny, pretože aj invázne rastliny môžu byť jedovaté!

„Pozorní záhradníci si všimli, že susedné rastliny sa navzájom ovplyvňujú, podporujú alebo brzdia v raste.“

Čínske príslovie.

3, Biologická
kontrola

Niektoré krajiny sa rozhodli pre biologickú kontrolu, ktorá zahŕňa zavedenie prirodzených predátorov alebo patogénov, ktoré pomáhajú regulovať populácie invázných rastlín. Tento prístup môže byť efektívny, ale vyžaduje starostlivý výber predátorov, aby sa zabránilo negatívnym vedľajším účinkom na miestnu faunu.

4, Vzdelávanie
verejnosti

Vzdelávanie verejnosti o invázných rastlinách a ich negatívnych dopadoch je kľúčové pre prevenciu ich šírenia. Je dôležité informovať ľudí o tom, ktoré rastliny sú invázne, a ako sa môžu zabrániť ich šíreniu.

Aké sú
ochranné
opatrenia
a potrebné
riešenia?

Riešenie problému invázných rastlín si vyžaduje integrovaný prístup, ktorý zahŕňa rôzne metódy kontroly a prevencie:

Druhy, ktoré nie sú spomenuté:

- Lupina mnoholistá
- Hviezdnik ročný
- Gejovka americká
- Zlatobyľ obrovská
- Netýkavka žiazkatá

Druhy invázných rastlín:

- Bolševník obrovský (Heracleum mantegazzianum)

Bolševník obrovský sa zarad’uje medzi vôbec najnebezpečnejšie invázne druhy na slovenskom území!

Šťava z bylí a listov tejto rastliny obsahuje fototoxické furanokumaríny. V tme len dráždia kožu, na dennom svetle (respektíve na akomkoľvek svetle obsahujúcom UV zložky) spôsobujú ťažké poleptanie a pľuzgiere na pokožke. Je potrebné byť opatrný a pri kosení či inom mechanickom odstraňovaní rastlín sa vybaviť vhodným ochranným odevom, okuliarmi a tiež respirátorom.

Dorastá 2 – 4, niekedy až 5 metrov výšky.

Ide o dvoj- až viacročnú rastlinu, ktorá v prvom roku klíči zo semena spravidla už v polovici februára (niekedy aj skôr), vytvára len listy a zhromažďuje zásoby v mohutnom koreni.

Šíri sa pozdĺž ciest a vodných tokov.

● **Pohánkovec japonský/ krídelnatka japonská (Fallopia japonica)**

Je to statná, vytrvalá, rýchlo sa rozrastajúca invazívna rastlina dosahujúca výšku okolo 2 metrov a vytvárajúca takmer nepriestupné porasty.

Jeho dutá stonka pripomína stonku bambusu, listy majú vajcovitý tvar a kvety sú biele alebo zelené a zoskupené do súkvetí.

Bez ohľadu na to, že v prírode je pohánkovec naozaj na obtiaž, v oblasti kuchyne a medicíny je veľmi cenený. Mladé stonky rastliny sú jedlé a považujú sa za špecialitu, a preto sa rastline často hovorí ázijská špargľa.

Pohánkovec nám pomáha liečiť žalúdočné problémy, ako je nadúvanie, zápcha, chronické bolesti a kŕče.

Resveratrol, ktorý sa v rastline nachádza, pôsobí aj ako prehľadadlo.

● **Slnečnica hľuznatá/ Topinambur (Helianthus tuberosus)**

Slnečnica hľuznatá je trváca bylina dorastajúca do výšky 250 – 300 cm. Stonku má pokrytú hustými bielymi, na báze červenkastými chlpkami.

Na vrchole stonky sa na jeseň vytvorí úbor s priemerom 4 – 8 cm, zložený zo žltých kvietkov. Súkvetie má v terči plodné rúrkovité a na obvode neplodné jazykovité kvety. V našich podmienkach sa nevyvíjajú semená, pretože bylina kvitne veľmi neskoro a jej nadzemná časť zmrzne.

Vo voľnej prírode obľubuje stanovištia pozdĺž riek a vodných tokov, popri cestách aj železničných tratiach, miestami je rozšírená aj na okrajoch polí, násypoch a skládkach.

Topinambury sú z hľadiska výživy potravina s nízkym glykemickým indexom, vhodná pre diabetikov a ľudí s nadváhou, aj do jedálneho v zimnom a jarnom období určeného napríklad pre redukčné a očistné diéty.

● **Astra novobelgická (Symphyotrichum novi-belgii)**

Je trváca klonálna bylina s dlhými podzemnými plazivými výbežkami.

V pôvodnom prostredí sa astra novobelgická vyskytuje väčšinou na vápnatých, piesčitých, štrkových alebo skalnatých pobrežiach, zasolených pôdach alebo v borovicových lesoch. Obľubuje rumoviská, záhrady, okraje vodných tokov alebo lesov, od nížin po podhorský vegetačný stupeň.

Kvitne od augusta do októbra.

● **Sumach pálkový/ Škumpá(Rhus typhina)**

Je to rýchlo rastúca vzpriamená opadavá drevina s hnedo plstnatými mladými konármi červenohnedej farby, ktoré sa vidlicovito rozkonárujú. Tvorí riedke koruny veľmi dekoratívneho tvaru. Dorastá do výšky päť až osem metrov. Je plne mrazuvzdorný.

Je dvojdomá drevina, to znamená, že sú buď samčie alebo samičie jedince. Samčie rastliny majú vzdušnejšie, žltozelené súkvetia a samičie sú kompaktnejšie, tmavočervené.

Prostredníctvom mnohopočetných koreňových výhonkov sa nekontrolovateľne rýchlo rozrastá do okolia, vrátane susedných záhrad. Plot nie je prekážka. Je omnoho agresívnejší ako napríklad orgován.

